

которые целостно, в единстве должны обеспечить информационную безопасность человека и общества.

Ключевые слова: безопасность, информационная безопасность, национальное информационное пространство, государственная политика защиты национального информационного пространства, устойчивое социальное развитие.

Golovaty M, Golomsha M. Information Security of Modern Societies in The Context of Globalization Destabilizing Processes

The article proves the specificity of the safe existence of modern societies by solving the problem of information security. In the center of attention is a complex of political, legal, social and organizational foundations that are integral, in unity, to ensure the information security of the individual and society.

Keywords: security, information security, the national information space, the state policy of protecting the national information space, sustainable social development.

УДК 321:[001.0101+001.102

Апончук І. О.

ЗНАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ РЕСУРСИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті аналізуються особливості інформації та знання, їх роль в управлінні суспільними та політичними процесами. Інформація та знання розглядаються як ресурси політичної влади та ключова характеристика інформаційного суспільства.

Ключові слова: політична влада, ресурси влади, інформація, знання, інформаційне суспільство.

Сучасне суспільство все більше набуває рис інформаційного, для якого характерним є збільшення інформації та знання в єдиному інформаційному просторі. Стрімке розширення інформаційної сфери передбачає суттєву перебудову, трансформацію традиційних суспільних відносин, способу життєдіяльності людини, політичних інститутів та соціальних зв'язків. Не обходить цей процес і політичну владу, яка не тільки пристосовується до нових вимог і потреб суспільства, а й отримує нові можливості та ресурси у здійсненні ефективної політики.

Метою статті є аналіз фундаментальних ресурсів політичної влади – інформації та знання. Саме вони найбільш вдало характеризують природу і особливості інформаційного суспільства.

Актуальність означеної проблеми підтверджує підвищена увага до неї зарубіжних та вітчизняних вчених. Загальнометодологічне та теоретичне підґрунтя щодо розуміння основних характеристик інформаційного суспільства заклали праці таких зарубіжних авторів як С. Алстром, Д. Белл, З. Бжезінський, К. Боулдінг, К. Гірц, П. Друкер, М. Кастельс, Р. Макрідіс, Й. Масуда, А. Пшеворський, Д. Рісмен, М. Роуз, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, М. Фріден, Ф. Фукуяма та ін.

До аналізу ресурсів влади зверталися П. Блау, А. Етціоні, Н. Пеннінгс, М. Роджерс, К. Хаайнінгс, Д. Хіксон, та ін. Істотний внесок в розробку реляціоністської концепції влади зробили П. Блау, М. Вебер, Р. Даль, Д. Картрайт, Д. Ронг, Дж. Френч, К. Хайнінгс, Д. Хіксон та ін.

Серед вітчизняних авторів які досліджували окремі аспекти функціонування інформаційного суспільства варто відзначити С. Андрєєва, І. Арістова, В. Бебика, А. Гальчинського, В. Горбатенка, Г. Грачова, О. Дубаса, В. Коляденко, О. Литвиненко, Є. Макаренко, А. Ракітова.

Різні аспекти політичної влади знайшли своє висвітлення у працях вітчизняних вчених, зокрема В. Бабкіна, О. Бабкіної, В. Бушанського, І. Варзара, С. Рябова, В. Селіванова, О. Сидорчука, Є. Цокура та багатьох інших.

В сучасній політичній науці сутність влади, зазвичай, розуміється як право суб'єкта на легітимне насильство (М. Вебер), або здатність змусити об'єкт діяти всупереч його волі (Р. Даль) тощо. Політичні форми влади, пов'язані з функціонуванням бюрократичного апарату, формальними повноваженнями та авторитетом традицій залишаються чинними і на сьогоднішній день. Проте реальна основа, сутність влади в інформаційному суспільстві частіше виходить за межі інститутів, законів і посадових функцій, концентруючись в комунікаційних актах та інформаційному обміні. Як наслідок істотних перетворень набуває і політична діяльність, зокрема відчутно збільшуються можливості людей здійснювати контроль за змінами, які відбуваються в оточуючому середовищі, суспільному і політичному житті. Отже, інформація стає найважливішим ресурсом, без якого неможливо в принципі здійснювати управління суспільними процесами.

Термін «інформація» (від лат. *informatio* – ознайомлення, роз'яснення, уявлення, поняття) в середині ХХ століття запровадив К. Шеннон стосовно теорії передачі кодів.

В сучасній науковій літературі існує безліч визначень даного поняття. Зокрема, інформація трактується як відомості, що передаються людьми усним, письмовим або іншим способом. Одночасно розглядається і більш узагальнене системне поняття, що включає обмін відомостями між людьми, людиною і автоматом, автоматом та автоматом; обмін сигналами у тваринному і рослинному світі; передачу ознак від клітини, від організму до організму. Можна також погодитись з визначенням інформації у контексті суспільних процесів як сукупності відомостей, необхідних для активного впливу на керовану систему з метою її оптимізації, набір вузькоспеціальних даних, що виробляються у величезних кількостях у всіх сферах діяльності суспільства, необхідний резерв і ресурс політичного та соціально-економічного розвитку суспільства, подібний до інших ресурсів: трудових, енергетичних, матеріальних; найцінніший інтелектуальний ресурс у системі життєзабезпечення суспільства [1, с. 31].

Таким чином, можна припустити, що інформація – це сукупність відомостей (даних), які сприймають із навколишнього середовища (вхідна інформація), видають у навколишнє середовище (вихідна інформація) або зберігають всередині певної системи.

Найбільш важливими властивостями інформації виступають об'єктивність та суб'єктивність; повнота; достовірність; адекватність; доступність; актуальність. Є. Макаренко зауважує, що інформація адекватно відтворює явища і закони зовнішнього світу, духовну діяльність людства, створює можливості передбачення і перетворення дійсності в інтересах міжнародної спільноти. [2, с. 206].

Інформація не підвладна просторово-часовим обмеженням, тому що сама формує ці обмеження. Інформаційні образи можуть бути тиражовані нескінченно велику кількість разів за нескінченно малий період часу в нескінченно малому просторовому обсязі. При цьому всі створені інформаційні образи можуть зберігатися нескінченно. На відміну від матеріальних товарів інформаційні продукти не споживаються, а використовуються – адже їх не можна «спожити» (у розумінні використати без залишку). Скільки їх не використовуй, менше не стає. Вони не зникають і фізично не зношуються, відзначає Л. Г. Мельник [7, с. 36].

Сказане дозволяє сформулювати основні властивості інформації як конкурентного ресурсу: можливість тиражування нескінченної кількості разів у нескінченно малому обсязі простору за нескінченно малі інтервали часу; фізична незношуваність; відсутність фізичних перешкод безоплатного привласнення інформаційних товарів і засобів виробництва будь-ким; для одержання благ основним стає не фізичне володіння засобами виробництва, а інтелектуальна здатність їхнього використання (освоєння) [3, с. 82]. Крім того, М. Делягін відзначає, що інформація не має властивості рідкості. Так, споживання інформації тотожне формуванню нового знання. «Знання розширюються і саморегулюються, воно нарощується

в міру використання. Таким чином, в інформаційному суспільстві рідкість ресурсів замінена на їхню поширеність» [4, с. 342].

Інформація в сучасному світі вже стала засобом і ціллю повноцінної життєдіяльності та набуває чітких рис реальної влади, яка тісно вплетена в усі сфери функціонування суспільства. Сьогодні в «глобальний інформаційний вік інформація – це влада і сила». Проте у сучасному світі жорсткій військової сили (hard power) протиставляється влада гнучка, заснована на прийнятті іншими сторонами цінностей пануючого суб'єкта (soft power) [8, с. 31-32]. Гарвардський професор Дж. Най визначає «гнучку» владу як «здатність отримати те, що ви хочете отримати, через залучення, а не через придушення або якісь проплати». Саме гнучка форма влади отримує більше шансів в сучасних умовах. Спираючись на «гнучку владу», використовується влада цінностей, дана форма влади рухлива, легко пристосовується до обставин. І саме в цій гнучкості та мінливості полягає її сила. Варто вказати на атрибутивно-функціональні особливості гнучкої влади, а саме, що це «більше, ніж просто переконання, умовляння або здатність спонукати людей зробити що-небудь за допомогою аргументів, хоча все це є важливими елементами цієї влади. Гнучка влада – це також здатність залучати, і залучення часто веде до взаєморозуміння» [8, с. 31].

Розширення впливу інформації як ресурсу влади на поведінку індивідів викликано цілим рядом причин.

По-перше, інформаційно-комунікаційна революція, яка проявилася в поширенні супутникового зв'язку, кабельного радіо і телебачення і т.д. створює можливість формувати глобальні, загальносвітові інформаційні мережі типу Інтернет, здатні миттєво доставити інформацію в будь-який куточок земної кулі.

По-друге, розробка нових, що спираються на висновки кібернетики (Н. Вінер), поведінкових та інших наук високоефективних засобів, методів і цілих технологій впливу на свідомість, підсвідомість, почуття і поведінку людей відкривають небачені раніше можливості управління вчинками людини, навіювання їй ідей і оцінок, що не відповідають дійсності або її власним інтересам.

По-третє, відбувається руйнування традиційних, переважно стихійних комунікацій, що обмежують можливості впливу інформаційних інститутів і, насамперед, ЗМІ на людей. До таких комунікацій відносяться стійкі родові, родинні, церковні, сімейні, сусідські, виробничі та інші неконтрольовані державою і спеціалізованими інформаційними інститутами зв'язки. Протягом багатьох століть спонтанне повсякденне спілкування служило важливим джерелом інформації, її оцінки і вироблення колективної думки. Індустріалізація та урбанізація суспільства, руйнування традиційних комунікацій і колективних цінностей призвели до індивідуалізації свідомості громадян, переважна більшість яких сьогодні отримує політичну і соціальну інформацію виключно від ЗМІ. Все це робить їхню економічну і політичну поведінку безпосередньо залежною від мас-медіа.

Отже, вплив інформації як ресурсу влади не обмежується індивідуальним впливом, але здійснюється і через соціальні, групові механізми. Як зазначає Н. Луман, в сучасному суспільстві, на відміну від традиційного, саме ЗМІ «генерують соціальну пам'ять» і задають соціальний зміст подій. Тим самим вони програмують не тільки сьогоднішнє, а й майбутню поведінку громадян.

Початок третього тисячоліття застав людство в стані якісної трансформації, у момент переходу до нового етапу розвитку суспільства. З одного боку, у сучасних суспільствах сьогодні стало набагато більше роботи в інформаційній сфері, діяльність в якій вважається, до того ж, найбільш престижною. З іншого боку, одного лише факту збільшення інформації недостатньо для того, щоб характеризувати суспільство як інформаційне. Для якісної обробки інформації необхідні відповідні знання, і вже залежно від їх застосування людиною відбуватиметься практичне використання інформаційного ресурсу. Основним наразі є не кількісний показник наявних знань, а якісний, оскільки лише знаючи яким чином і з якою метою можна швидко та якісно опрацювати та засвоїти потрібну інформацію, людина здатна справитись з лавиною інформаційного потоку.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що первинним ресурсом в сучасному суспільстві виступає інформація, а людина на її основі створюються нові знання. За словами М. Кастельса, сучасну технологічну революцію характеризує не просто центральна роль знань та інформації в усіх сферах життєдіяльності людей у розвинутих країнах, а використання цих знань та інформації для генерування нових знань і технологій, що обробляють інформацію і забезпечують комунікацію.

Проблематика розвитку інформаційного суспільства прямо пов'язана з інтелектуалізацією праці, наданням найвищого пріоритету процесам продукування, які обумовлюють суспільно-політичний та соціально-економічний прогрес. «Сьогодні вже недостатньо пов'язувати розвиток інформаційного суспільства тільки з вирішенням проблем передачі, доступу, обробки і зберігання інформації чи інформаційних продуктів, залишаючи поза увагою процеси реалізації інформації у формі інноваційної продукції масового використання».

В інформаційну добу знання набуває наступних ознак. Знання, продуковані людьми, є товаром, який може купуватися, зберігатися, розповсюджуватися, продаватися, бути предметом обміну. Але це товар, який постійно змінюється та збагачується.

Нові глобальні знання змінюють конфігурацію геополітичних сфер впливу. Традиційні кордони (географічні та політичні) вже не відіграють вирішальної ролі. Деякі країни та великі компанії здатні створювати нові знання, захищати і продавати їх, інші є переважно користувачами чужих знань. За цією ознакою відбувається перегрупування країн світу і транснаціональних компаній на могутні та залежні. З'являються нові альянси, нові території, нові могутні центри влади, що групуються з метою вироблення та володіння глобальними знаннями.

Знання вже неможливо визначити в термінах класичних дисциплін – математики, фізики, біології, астрономії, літератури, історії тощо. Нові знання стають більш комплексними, проблемноорієнтованими та міждисциплінарними. Проблеми, які мають вирішуватися з їх використанням, більш складні і взаємопов'язані.

Знання є одночасно індивідуальним і колективним. Традиційно пізнання світу базувалося на індивідуальних наукових досягненнях. У суспільстві, побудованому на знаннях, дедалі більшого значення у вивченні навколишнього світу набуває колективний розум, який формується на основі спільних форм інтелектуальної роботи. При цьому інформаційно-комунікативні технології дозволяють, долаючи кордони, створити єдиний віртуальний простір для взаємодії і спільних дій груп дослідників із різних куточків світу, поєднаних між собою спільною метою щодо вирішення тих чи інших проблем [6].

Знання набувають синергетичного характеру. Колективний розум, що формується в результаті такої діяльності, не є простою сумою індивідуальних інтелектуальних внесків окремих дослідників. Має місце формування так званого колективного розуму за рахунок величезної кількості взаємодій дослідників. Тому напрацьовані таким чином знання – суспільні, вони не можуть належати якомусь одному індивіду.

Процес створення і розповсюдження нових знань має мережевий характер. Традиційні піраміди та вертикалі влади принципово не властиві новому типу суспільства. Головними його елементами є вузли (окремі люди, групи людей, установи та організації) і гілки, які втілюють зв'язки між вузлами й розвиваються природним чи довільним чином. У результаті формуються розгалужені мережі людей, установ та організацій (без кордонів), в яких відбувається створення нових знань та обмін ними, виробництво інтелектуальної продукції, проводяться фінансові операції, культурологічні обміни та інші види взаємодії між людьми [6].

Зміна ролі знання в сучасному суспільстві виявляється і в певній інверсії системи «знання – влада». Влада використовує знання як свій інструмент (І. Кефелі) [5, с. 13]. Знання в сьогодні вимагає значних інвестицій з боку влади. Рентабельність наукових досліджень стає основним чинником, який визначає пріоритетність фінансування. Економічна функція

знання стає первинною; усі інші – вторинними. Тому вплив влади на визначення пріоритетності напрямків наукових досліджень зростає.

З іншого боку, сучасна влада має потребу у знанні. Тенденція до переважання вторинного виробництва та відтворення духовного боку людської спільноти свідчить про звернення до так званих постматеріалістичних цінностей (В. Іноземцев), які можуть бути пріоритетними лише для тих, хто повністю пройшов попередній етап привласнення і вже володіє цінностями матеріальними [5, с. 13-14].

Потреба влади у знанні проявляється у становленні «влади інтелектуалів» – вищих менеджерів і спеціалістів, які займаються відтворенням постматеріалістичних цінностей. Ця група становить найвищу соціальну ієрархію передусім у бізнесі, армії, політиці та наукових закладах: це – «технократичний клас». Цей клас є поки що «середнім класом» за традиційним майновим розподілом, але саме цей клас володіє владою та знанням [5, с. 13-14]. З іншого боку, у політичному житті відбувається відмова від представницької демократії на користь «напівпрямої». Вона зорієнтована на окрему людину, думкам якої надають юридичної чинності поза межами законодавчих органів.

Враховуючи вищевказане, варто відзначити, що влада сьогодні не може базуватися на замкнутій, незмінній бюрократичній системі, оскільки вона знаходиться в стані постійної необхідності оволодіння мінливою інформацією щодо об'єкта володарювання. Перебуваючи в безперервному русі, об'єкт влади втрачає стійкість, можливість руху на місці. Це вимагає від влади уміння ризикувати, гнучко приймати рішення, швидко реагувати на зміну ситуації і т.п. Такі методи управління, як односпрямованість стратегій і незмінність поставленої мети, єдність стратегічних установок і тактичних дій, сталість раціонально вивірених кроків не є адекватними мінливій реальності. Влада виявляється зобов'язаною бути в тонусі, вдосконалювати слідом за змінами свої знання. Відповідно, і суб'єкт влади змінюється в бік придбання таких рис, як розвинені пізнавальні здібності, підприємливість, професійна освіта, володіння досвідом в різних областях діяльності, здатність поєднувати ідеї різних сфер і т.д.

Знання в інформаційному суспільстві об'єктивно втрачає необхідність бути бюрократичним, протистоїть бюрократизації як принципу владарювання. Бюрократія з'являється, коли особлива каста керуючих монополізує знання, перетворюючи його в раціональну закриту, призначену тільки для них систему. Однак реальності інформаційного суспільства з його електронними системами комунікації принципово заперечують саму можливість монополії на інформацію, тобто на знання. В умовах інтернет-комунікацій, інформаційних систем комп'ютеризованого управління зникає сама можливість якої б то не було ієрархії. Товариства об'єктивно еволюціонують до антибюрократичних владних форм.

Таким чином, використання інформації та знання в якості владних ресурсів відкриває шлях до вдосконалення політичної системи, політичного процесу, процесу прийняття політичних рішень, роблячи сучасні демократичні режими більш відкритими та доступними громадянам, відкриваючи у свою чергу, нові форми участі громадян у політиці та впливу на діяльність владних інститутів.

Використана література:

1. Актуальні питання захисту суспільства від шкідливої інформації [Текст] / О. О. Лисенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2009. – № 4. – С. 30-37
2. Глушкова Н. М. Інтелектуальний розвиток особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства [Текст] / Н. М. Глушкова // Філософія. Економіка. Європейський погляд: Всеукраїнська наук.-теорет. Інтернет-конф., 2012 р., 31 січня. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – С. 206-207.
3. Даніліян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) [Текст] / В. О. Даніліян // Монографія. – Х.: Право, 2008. – 184 с.

4. Делягин М. Мировой кризис: Общая теория глобализации [Текст] / М. Делягин. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 767 с.
5. Дем'янчук Ю. В. Функціональність влади в інформаційному суспільстві [Текст] / Ю. В. Дем'янчук // Адміністративне право і процес. Київський університет права, 2014. – С. 13-19.
6. Згуровський М. Шлях до інформаційного суспільства – від Женеви до Тунісу [Електронний ресурс] / М. Згуровський. – Режим доступу: <https://www.dt.ua>.
7. Социально-экономические проблемы информационного общества [Текст] / Под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 430 с.
8. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics [Text] / J. S. Nye. – Public Affairs, 2004. – 191 p.

Апончук И. А. Знания и информация как ключевые ресурсы политической власти в современном обществе

В статье анализируются особенности информации и знания и их роль в управлении общественными и политическими процессами. Информация и знания рассматриваются как ресурсы политической власти и ключевая характеристика информационного общества.

Ключевые слова: политическая власть, ресурсы власти, информация, знания, информационное общество.

Aponchuk I. Knowledge and Information as Key Resources of Political Power in the Contemporary Society

The article analyzes the peculiarities of information and knowledge and their role in the management of social and political processes. Information and knowledge are considered as resources of political power and a key characteristic of the information society.

Keywords: political power, resources of power, information, knowledge, information society.

УДК 327:64-057.2-054.72(510)(520)

Оснач О. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ КНР ІЗ ЗАОХОЧЕННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОЇ ІМІГРАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ СИНГАПУРУ ТА ЯПОНІЇ

У дослідженні розглядаються існуючі в Китаї політика та практика щодо залучення іноземних фахівців та інших кваліфікованих міжнародних мігрантів із застосуванням досвіду сусідніх держав – Японії та Сингапуру. На підставі порівняльного дослідження, висунуто деякі рекомендації щодо вдосконалення політики і практики залучення кваліфікованих міжнародних мігрантів для підвищення конкурентоздатності світової економіки.

Ключові слова: імміграція, іммігранти, міграційна політика, КНР, Сингапур, Японія.

На початку третього тисячоліття, уряд Китаю почав вводити ряд заходів для залучення китайських фахівців, що працюють за кордоном та іноземних кваліфікованих кадрів. Ці стратегії включали експериментальні схеми, як «Програма тисяч талантів» і експериментальну програму «Зелена карта» в Пекіні і Шанхаї. Однак, існуючі правила часто встановлюють дуже високі вимоги для зарубіжних спеціалістів, і в цілому, міжнародні мігранти зіткнулися з такими проблемами, як складні і часозатратні імміграційні процедури, нелегкий шлях до отримання ПМЖ, і адміністративна неузгодженість в імміграційному регулюванні. Відсутність взаємного визнання дипломів і наукових ступенів також перешкоджає мобільності наукових дослідників та академічного персоналу. У той же час китайські роботодавці мали обмеження в наданні короткотермінової роботи та стажування